

ชวนลิ้มรส “หมูแฮม” ที่อาจเผยให้เห็นประวัติศาสตร์สังคมไทย

การเดินทางไปเยือนจังหวัดสกลนครเมื่อช่วงปลายเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2568 เป็นเหตุให้ผมได้รู้จักกับน้องผู้ชายคนหนึ่งที่มีชื่อเล่นว่า “หมูแฮม”

ท่ามกลางความเย็นยะเยียบยามค่ำคืนบนอุทยานแห่งชาติภูพาน ด้วยความที่ผมประมาทต่ออากาศของสกลนคร จึงลืมหักพาเสื้อกันหนาวติดกระเป๋ามา หากโชคดีเหลือเกินที่นายหมูแฮมมีน้ำใจแบ่งปันเสื้อกันหนาวให้หนึ่งตัว ผมเลยไม่ต้องทนสั่นสะท้าน

นั่นล่ะครับ ก็คงไม่แปลกที่ผมจะจดจำชื่อของเขาได้อย่างแม่นยำและมีวาทะคำหนึ่งถึงอยู่เนื่อง ๆ

อ้อ! มีอีกเรื่องที่ชวนอมยิ้มไม่น้อยคือการที่เขาอธิบายว่าเพราะผู้เป็นพ่อชาวญี่ปุ่นชอบรับประทานหมูแฮมอย่างยิ่งจึงตั้งชื่อนี้ให้

“หมูแฮม” ตามต้นตำรับแท้ ๆ คือการหมักเนื้อหมูบริเวณไหล่ ขาหลังและสะโพก เข้ากับเกลือแล้วนำไปรมควัน ส่งผลให้กลายมาเป็นอาหารที่สำแดงรสชาติน่าลิ้มลองยิ่งนัก

พอว่ากันถึง “หมูแฮม” ในความรับรู้และความทรงจำของผมแล้ว แนนอนทีเดียว ถ้อยคำหนึ่งที่ย่อมจะผุดพรายขึ้นมากองก้นความคิดคงมีพัน “พริกขี้หนูกับหมูแฮม” อันเป็นชื่อภาพยนตร์และละครสมัยผมยังเด็ก ๆ ในช่วงทศวรรษ 2530 โดยถ่ายทอดเรื่องราวมิตรภาพของหนุ่มสาวชาวไทยในสหรัฐอเมริกาที่ค่อย ๆ ผลิบานจนก่อเกิดเป็นความรักลึกซึ้ง

ไม่เพียงเท่านั้น “หมูแฮม” ยังทำให้ผมหวนนึกถึงเพลงลูกทุ่งอย่าง “แฮมมปลาร้า” ที่ขับขานผ่านลูกคอของ สายัณห์ สัญญา ช่วงราว ๆ พ.ศ. 2516-2517 และเป็นฝีมือประพันธ์ของ ชลธิ์ ธารทอง อันเป็นเพลงที่สะท้อนให้เห็นภาพและบรรยากาศสังคมไทยในช่วงทศวรรษ 2510 ซึ่งสหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศ อีกทั้งผู้หญิงไทยจำนวนไม่น้อยยินดีที่จะมีความสัมพันธ์ฉันทูสาวกับทหารแห่งกองทัพอเมริกันหรือ จีไอ (G.I.) ดังบทเปิดฉากของ “แฮมมปลาร้า” ที่ว่า

*“ทำไมไม่ไป อยู่อเมริกา คุณหญิงดอลลาร์ กลับมาทำไมเมืองไทย ไปกินหมูแฮม
แอม ไปดาวหนมปังอันใหญ่ ไหว้หนุ่มจีไอ มันคอยเอาใจ เอาใจโอ้อ้อ”*

หรือจะเป็นท่อนฮุค

*“อ่วย บอกแล้วบ่ฟัง มีผัวฝรั่งเดียวมันก็ทิ้งเจ้าไป โอ้ย อยากกินหมูแฮม
อยากเป็นอีแฮม แล้วต้องมานั่งเจ็บใจ แม่นางหน้านั้น ก็คนมันง่าย มีผัวจีไอสนใจ
ละเด้อ”*

จากเนื้อเพลงจะเห็นการนำอาหารมาเปรียบเปรยเพื่อกระแนะกระแหนผู้หญิงชาวไทยที่หลงใหลความเป็นอเมริกันทั้งวัฒนธรรมการกินและผู้ชาย โดยให้ “ปลาร้า” คือภาพแทนของผู้หญิงและอาหารการกินในชนบทของไทย ส่วน “หมูแฮม” คือภาพแทนของผู้ชายและอาหารการกินแบบอเมริกัน

ล่วงมาถึงช่วงราว พ.ศ. 2527 เอกชัย จิมพะวงศ์ ซึ่งต่อมาจะกลายเป็น เอกชัย ศรีวิชัย ได้ขับขานเพลงลูกทุ่งชื่อ “แกงรสใหม่” จากการประพันธ์ของ ชวนชัย จิมพะวงศ์ ในการอัดแผ่นเสียงครั้งแรกสุด แม้เพลงนี้จะไม่ได้ดังมากเพราะไม่ได้ออกจำหน่าย แต่ก็พอจะติดหูผู้ฟังที่ติดตามรายการเพลงทางวิทยุกระจายเสียงอยู่บ้าง โดยเฉพาะท่อนที่ว่า “*ไปกินหมูแฮมแถมด้วยนมสด รสคงสะเด็ด จนลิ้มแกงเผ็ดปลาหมอคอดเค็มบาง*” ซึ่งก็เปรียบเปรย “หมูแฮม” เป็นอาหารของคนมั่งมีที่หญิงสาวบ้านนา มักจะไปลุ่มหลงเสียจนเผลอลืมอาหารพื้นบ้านของชาวชนบท

ในสังคมไทยมักจะมีภาพจำเกี่ยวกับ “หมูแฮม” ในฐานะอาหารฝรั่งหรืออาหารของผู้มั่งคั่งเรื่อยมาจวบปัจจุบัน นั่นจึงทำให้ผมเกิดความสนใจว่า แล้วคนไทยเริ่มทำความรู้จัก “หมูแฮม” มาตั้งแต่เมื่อใดกัน

อันที่จริง “หมูแฮม” เป็นวัฒนธรรมอาหารของโลกตะวันตก มีประวัติความเป็นมาเกี่ยวพันกับการที่คริสต์ศาสนาได้ขยายอิทธิพลเข้ามาในทวีปยุโรปและพยายามปรับเปลี่ยนวิถีการกินของคน โดยเฉพาะเรื่องการกินเนื้อหมู เพราะเดิมทีในดินแดนยุโรปนั้นยังเต็มไปด้วยชาวยิวซึ่งไม่นิยมกินเนื้อหมู จวบจนคริสต์ศาสนาพยายามเข้ามาครอบงำและเผยแพร่หลักคำสอน “หมูแฮม” ก็คือสิ่งหนึ่งที่ถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือทางศาสนาด้วย กระทั่งต่อมาได้กลายเป็นอาหารยอดนิยมของชาวยุโรปและแพร่กระจายไปตามพื้นที่ต่าง ๆ ของโลกซึ่งยุโรปแผ่อำนาจเข้าไปครอบครองในฐานะดินแดนอาณานิคม

สำหรับในเมืองไทยน่าจะเริ่มมีความตื่นตัวต่อการรับประทาน “หมูแฮม” ตั้งแต่ช่วงเวลาที่ภาวะความเป็นสมัยใหม่และวัฒนธรรมแบบตะวันตกแพร่เข้ามาสู่ประเทศ โดยเฉพาะในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ซึ่งภายหลังการขึ้นครองราชย์เพียงสองปี พระองค์ก็เสด็จประพาสสิงคโปร์เมื่อ พ.ศ. 2413 ครั้นเสด็จนิวัติกลับคืนกรุงเทพมหานครจึงทรงโปรดให้มีธรรมเนียมการกินกับข้าวฝรั่งภายในราชสำนัก และจัดหาวัตถุดิบในการปรุงอาหารแบบตะวันตกมาจากห้างฝรั่งในประเทศสยามหรือนำเข้ามาจากต่างประเทศ

นับจากนั้น ในกลุ่มชนชั้นนำและขุนนางจึงมีความสนใจการรับประทานอาหารฝรั่ง รวมถึงมีการจัดทำตำราที่บอกวิธีปรุงอาหารฝรั่งด้วย ดังที่ ท่านผู้หญิงเปลี่ยน ภาสกรวงศ์ ได้นำเสนอวิธีการทำกับข้าวฝรั่งทั้งของคาวและของหวานไว้ในคอลัมน์ของวารสารรายเดือนชื่อ *ประทีปนิพนธ์ แล จดหมายเหตุ* ที่จัดพิมพ์เผยแพร่ในปี ร.ศ. 108 (ตรงกับ พ.ศ. 2432) โดยบริษัทบางกอกประสิทธิการ กอมปะนี ลิมิเตด ซึ่งในส่วนของการกับข้าวฝรั่งก็กล่าวถึง “หมูแฮม” หรือต่อมาช่วงปี พ.ศ.

2451-2452 เมื่อ ท่านผู้หญิงเปลี่ยน จัดพิมพ์หนังสือตำราอาหารชื่อ *แม่ครัวหัวป่าก์* ก็ยังเอ่ยถึง “ข้าวผัดหมูแฮม”

ในหนังสือ *ปะทานุกรมการทำของควาของหวานอย่างฝรั่งแลสยาม* ที่แปลและเรียบเรียง โดย นักเรียนดรฤณีโรงเรียนกุลสตรีวังหลัง จัดพิมพ์ที่โรงพิมพ์พวกครูอเมริกันเมื่อปี ร.ศ.117 หรือ ค.ศ. 1898 (ตรงกับ พ.ศ. 2441) ก็ระบุถึงอาหารที่มี “หมูแฮม” เป็นวัตถุดิบเช่นกัน ได้แก่

ต้มหมูแฮม

วิธีทำ หมูแฮมหนึ่งก้อนหรือหนึ่งขามาล้างน้ำสะอาดดีแล้ว ใส่หม้อต้มกับน้ำท่า เคี่ยวไปห้าหรือหกโมง เคี่ยวนานๆหน่อยจึงจะดี อย่าใส่ไฟให้ร้อนนัก เมื่อสุกแล้วตักใส่จานไว้ ให้เย็นจึงลอกหนังทิ้งเสีย เอาแกนพลูทั้งดอกมาปักลงที่หมูแฮม จะทำเป็นดอกอะไรก็ตามแต่ ผู้ทำจะชอบ เมื่อทำเสร็จแล้วใส่ถาดปิ้งไปจนเกรียมปนใช้ได้

และ

ผัดมะเขือกับหมูแฮม

วิธีทำ เอามะเขือทะวายสดมาหั่นเป็นชิ้นบาง ๆ มะเขือเทศที่ห้าม ๆ ปอกเปลือกแล้ว หั่นเป็นชิ้น ๆ หอมนอกสองสี่คะซอยตามสี่คะ แลหมูแฮมหั่นเป็นชิ้น เมื่อหั่นหมูเสร็จแล้ว เอาหมูลงทอดในกะทะจนเกรียม จึงใส่หอมพริกอ่อน มะเขือทั้งสอง แลน้ำสองถ้วยชา ผัดไปจนเดือด แล้วใส่เกลือแลพริกไทยเคี้ยวไปอีกหนึ่งโมงก็ยกลงตักใส่จาน

“หมูแฮม” ยังเป็นหนึ่งในอาหารที่ทางราชสำนักสยามสมัยรัชกาลที่ 5 นิยมใช้ในการจัดเลี้ยงต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง ดังในการพระราชทานเลี้ยงราชทูตญี่ปุ่นและออสเตรเลียหรือการเลี้ยงพระราชทานทูตอเมริกันช่วงปี พ.ศ. 2448-2449 ก็จะปรากฏกับข้าวฝรั่งสำหรับจัดเลี้ยงจำพวก ปลาซาร์ดีน ปลาคาเวียร์ ตับห่าน ไก่ย่าง ไส้กรอก และ หมูแฮม เป็นต้น

กระนั้น “หมูแฮม” ก็มิได้ถูกจำกัดอยู่แค่เรื่องอาหาร หากยังถูกนำไปเชื่อมโยงกับเครื่องแต่งกายของชาวสยามด้วย กล่าวคือในห้วงเวลานับแต่ทศวรรษ 2420 เรื่อยมา ได้มีการปรับเปลี่ยนการแต่งกายของเจ้านายฝ่ายในของราชสำนักจากเดิมมาสวมเสื้อแขนพองแบบยุควิกตอเรียนที่เรียก “Gigot Sleeve” หรือ “Leg-of-Mutton Sleeve” ซึ่งแปลว่า “เสื้อขาแกะ” แต่ในประเทศสยามกลับเรียกขานกันว่า “เสื้อแขนหมูแฮม” แทน สะท้อนให้เห็นว่า บางทีสังคมไทยน่าจะคุ้นเคยกับหมูแฮมเสียมากกว่าขาแกะ

ช่วงทศวรรษ 2450 และทศวรรษ 2460 “หมูแฮม” น่าจะได้รับความนิยมอยู่ในกลุ่มชนชั้นนำทั้งเจ้านายและขุนนางของไทย แต่พอล่วงเข้าทศวรรษ 2470 เป็นต้นมา กลุ่มชนชั้นกลางก็เริ่มสบูโอกาสลิ้มรสชาติอาหารนี้มากขึ้น เพราะมีจำหน่ายตามภัตตาคารต่าง ๆ

ในราวปี พ.ศ. 2472-2474 พระยาภักตินรเศรษฐ หรือ นายเลิศ เศรษฐบุตร ได้เปิดร้านขายสุราและอาหารฝรั่งคล้าย ๆ ผับหรือบาร์ขึ้น ซึ่งถือร้านลักษณะนี้เป็นแห่งแรกที่ดำเนินกิจการโดยคนไทย ตั้งอยู่ในบริเวณ ห้างและโรงน้ำแข็งนายเลิศ เชิงสะพานพิทยเสถียรหรือสะพานเหล็กล่าง

อาคารของ ห้างและโรงน้ำแข็งนายเลิศ สร้างเป็นตึกสูง 5-6 ชั้น ชั้นล่างของตึกบริเวณที่สูงชะลูดขึ้นไปนั้นแหละที่เปิดเป็นร้านขายสุราและอาหารฝรั่ง มีทั้งเหล้าและเบียร์สดที่นำเข้ามาจากประเทศเดนมาร์ก ส่วนกับแกล้มก็คือ ไส้กรอกฝรั่ง เม็ดบัวคั่ว มันฝรั่งทอดกรอบ เนยแข็ง และอีกเมนูที่สำคัญก็คือ “หมูแฮม” แบบดิบ ๆ บีบมะนาวราดลงไป

ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 อุบัติขึ้นในเมืองไทย (ก่อน พ.ศ. 2484) “หมูแฮม” ของแท้ก็นำเข้ามาจากออสเตรเลีย โดยมีลักษณะของการแล่หนังหมูสีคล้ำ ๆ ออกจนเห็นเนื้อสีชมพูเข้มแล้วนำมารมควันจนส่งกลิ่นหอม กลุ่มคนที่สามารถกักตุน “หมูแฮม” ของแท้ได้จะต้องเป็นผู้มั่งคั่ง ส่วนกลุ่มชนชั้นกลางที่มีภรรยาเป็นชาวต่างชาติหรือ “แหม่มฝรั่ง” ภรรยาอาจจะคิดค้นวิธีทำ “หมูแฮม” ด้วยตนเอง และปรุงให้ออกรสชาติเทียบเคียงกับ “หมูแฮม” ของแท้ที่นำเข้ามาจากเมืองนอกได้บ้าง

ขณะที่ “หมูแฮม” ซึ่งชาวไทยทั่วไปพอจะหารับประทานตามร้านอาหารต่าง ๆ นั้น ‘รงค์ วงษ์สวรรค์’ นักประพันธ์ลือนามเคยเขียนบอกเล่าไว้ทำนองว่า

“แต่ในร้านกาแฟริมถนน บางลำพูถึงบางรัก และสี่กั๊กพระยาศรี (อู่ยหลิ) อะไรที่พูดว่าแฮมนั้นไม่ใช่อะไรมากกว่าสันในหรือสันนอกหมูก่อนโตหมักเกลือกับดินประสิว พอให้สีแดงเรื่อรสกระเดียดเค็ม ก็พอจะล่อมกะแล่มกินกันแบบสร้างว่าเป็นแฮมได้เหมือนกัน”

ครั้นสงครามโลกครั้งที่ 2 ปิดฉากลงเมื่อกลางปี พ.ศ. 2488 พวกทหารสหประชาชาติจากทวีปยุโรปและสหรัฐอเมริกาที่ทยอยเข้ามาในกรุงเทพมหานครก็ได้พกพาสิ่งหนึ่งติดตัวมาด้วยคือ “หมูแฮม” แบบบรรจุกระป๋อง ทั้งยังนำมาแจกจ่ายให้กับคนไทย ส่งผลให้ชาวบ้านทั่วไปโดยเฉพาะในพื้นที่กรุงเทพมหานครพากันนิยมรับประทาน “หมูแฮม” เพิ่มมากขึ้น

ครั้นในห้วงยามที่รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามกลับมาเรืองอำนาจอีกครั้งภายหลังเหตุการณ์รัฐประหารเมื่อวันที่ 7-8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ยังปรากฏการณ์ที่มีการนำ “หมูแฮม”

มาใช้วิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง ดังช่วงกลางเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492 พระยาเทพหัสดิน (ผาด เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ได้เปรียบเปรย **จอมพล ป.** นายกรัฐมนตรีว่ากำลังตกอยู่ในฐานะ “หมูแฮมระหว่างแซนด์วิชของฝ่ายขวาและซ้าย” เนื่องจากตอนนั้น **จอมพล ป.** ต้องพยายามประสานความสัมพันธ์กับทั้งกลุ่มก้อนทางการเมืองของพวกฝ่ายขวาหรือฝ่ายอนุรักษนิยมและของพวกฝ่ายหัวก้าวหน้าที่ยึดถือแนวคิดสังคมนิยมซึ่งทวีความขัดแย้งกันอย่างตึงเครียด การยอมเป็น “หมูแฮม” ของ **จอมพล ป.** ก็เพื่อรักษาฐานอำนาจของตนเองเอาไว้ให้มั่นคง แน่ละ การใช้คำว่า “หมูแฮม” ย่อมลือนัยยะถึงวัฒนธรรมแบบอเมริกัน ซึ่งสอดคล้องกับการที่รัฐบาล**จอมพล ป.** ได้รับสนับสนุนจากทางสหรัฐอเมริกาในขณะนั้น

ดังกล่าวแล้วว่า นับแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 ล้นสุดลง พวกทหารอเมริกันได้นำ “หมูแฮม” แบบบรรจุกระป๋องหรือที่เรียกกันว่า “สแปม” (Spam) เข้ามาสู่เมืองไทย

จุดกำเนิดของ “สแปม” มีที่มาจากในช่วงทศวรรษ 1930 สหรัฐอเมริกาเผชิญภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่และได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก ภาคธุรกิจล้มละลาย ขณะที่ประชาชนก็พากันตกงานและขาดรายได้ ทว่าบริษัทอาหารแปรรูปอย่างบริษัทฮอร์เมล ฟู้ด คอร์ปอเรชัน (Hormel Foods Corporation) กลับมองเห็นโอกาสทองและช่องทางทำเงินมหาศาล ในปี ค.ศ. 1937 เจย์ แคเธอร์วูด ฮอร์เมล (Jay Catherwood Hormel) บุตรชายของผู้ก่อตั้งบริษัทเกิดแนวคิดจะนำ “หมูแฮม” และเนื้อหมูส่วนที่หลงเหลือตกค้างจำนวนมากเพราะไม่ค่อยมีผู้นิยมใช้ประกอบอาหารมาปรุงรสด้วยเครื่องเทศแล้วบรรจุลงกระป๋อง ทั้งยังสามารถรับประทานได้โดยมิต้องแช่เย็น โดยเรียกว่า “Spam” ซึ่งมาจากการรวมคำว่า “spiced” และ “ham” เข้าด้วยกัน

ทางบริษัทฮอร์เมลจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ดังกล่าวนี้ในราคาถูกเยาะ ทำให้กระทั่งผู้มีรายได้น้อยนิดก็สามารถจะซื้อไปบริโภคได้ แม้ช่วงแรกๆกลุ่มลูกค้าที่เป็นเป้าหมายหลักจะพุ่งเป้าไปที่กลุ่มแม่บ้าน แต่พวกเขากลับไม่ค่อยไว้วางใจต่อความปลอดภัยของอาหารกระป๋อง เพราะมองว่าไม่ใช่อาหารที่ปรุงสุกหรืออาหารแช่แข็ง “สแปม” จึงขายได้ไม่ดีเท่าใดนัก หากทางบริษัทก็พยายามทำการตลาดและส่งเสริมการขายอย่างแข็งขัน ส่งผลให้ช่วงต้นทศวรรษ 1940 ชาวอเมริกันในเมืองหันมานิยมบริโภค “หมูแฮม” แบบบรรจุกระป๋องเพิ่มมากขึ้น จนกระทั่ง เจย์ แคเธอร์วูด ฮอร์เมล เป็นที่รู้จักมักคุ้นในนาม “Spam Man”

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ระหว่างปี ค.ศ.1939-1945 (ตรงกับ พ.ศ. 2482-2488) “สแปม” กลายเป็นอาหารกระป๋องที่บริโภคกันแพร่หลายในกองทัพสหรัฐอเมริกา ทั้งยังถูกส่งไปเป็นเสบียงให้กับพวกทหารสหรัฐฯ ที่ไปรบในสงครามต่าง ๆ ภายนอกประเทศ ดังนั้น เมื่อทหารของกองทัพอเมริกันผู้ถูกส่งไปเป็นกองกำลังประจำการในดินแดนต่าง ๆ ได้พกพา “สแปม” ติดตัวมาด้วย รวมถึงพวกเขายังแบ่งปันอาหารกระป๋องให้กับคนในดินแดนเหล่านั้นนำไปประกอบอาหารในที่สุด “สแปม” ก็ขยายวงกว้างขวางและได้รับความนิยมไปทั่วโลก

ล่วงมาถึงยุคสงครามเย็นนับแต่ทศวรรษ 1950 เรื่อยมา “หมูแฮม” แบบบรรจุกระป๋อง ยังคงมีบทบาทโดดเด่นในกองทัพสหรัฐอเมริกา ดังที่งานศึกษาของ ริชาร์ด เอ. รูธ (Richard A. Ruth) ได้พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างทหารแห่งกองทัพอเมริกันกับชุดอาหารปันส่วนสำเร็จรูป แบบบรรจุกระป๋อง หรือที่เรียกว่า “C-rations” โดยเฉพาะในช่วงสงครามเวียดนาม ทศวรรษ 1960 และทศวรรษ 1970

ควรกล่าวด้วยว่า ประเภทของอาหารในกองทัพอเมริกันประกอบด้วย A-ration คืออาหารสด B-ration คืออาหารปรุงเสร็จแล้วแต่ยังมิได้บรรจุลงกระป๋อง และ C-ration คืออาหารปรุงเสร็จแล้วที่บรรจุลงกระป๋องเรียบร้อยแล้ว รวมถึง K-ration หรือ D-ration อันถือเป็นเสบียงอาหารแบบฉุกเฉิน

สำหรับ C-ration นั้น พอช่วงปลายทศวรรษ 1950 ก็ได้แปรเปลี่ยนมาเป็น Meal Combat Individual หรือ MCIs แทน แต่พวกทหารมักจะยังคงเรียกกันติดปากว่า “C-ration” ตามเคย

รูธ บ่งชี้และสะท้อนให้เห็นว่าอาหารกระป๋องที่พวกทหารแห่งกองทัพอเมริกันต้องบริโภคในช่วงสงครามเวียดนามแทบทุกวันก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายเหลือเกิน โดยเฉพาะแฮมและถั่วลิมาที่พวกทหารรับประทานไปพลางก็สับสนด้าแม่ไปพลางจนเกิดเป็นฉายาของอาหารนี้ว่า “**Ham and Mothers**” ซึ่งความเกลียดชังต่ออาหารกระป๋องและอารมณ์ขุ่นผ่านการสับสนด้าที่ทหารทุกคนมีประสบการณ์เหมือนกันได้สร้างความผูกพันและความสามัคคีขึ้นในกองทหารอย่างแน่นแฟ้น ไม่เพียงเท่านั้น การสับสนด้าต่ออาหารกระป๋องของทหารอเมริกันยังเป็นหนทางระบายความตึงเครียดและการต่อสู้ทางจิตใจที่พวกเขาต้องเผชิญขณะรบพุ่งในสภาวะสงครามคับขัน โดยเฉพาะสงครามเวียดนามซึ่งเต็มไปด้วยภาพโหดร้ายทารุณ อีกทั้งนับวันทหารอเมริกันก็เป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำเนื่อง ๆ ฉะนั้น อารมณ์ความรู้สึกของพวกทหารที่มีต่ออาหารกระป๋องอันน่าแขยงจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการฝึกความอดทนและฝ่าฟันต่อสถานการณ์ยากลำบากตลอดช่วงระหว่างสงคราม

เรื่องราวของ “หมูแฮม” แบบบรรจุกระป๋องหรือ “สแปม” มิได้สูญหายไปตามกาลเวลาที่ทยอยผลิตปลิว หากยังแนบแน่นอยู่กับเทคโนโลยีที่พวกเรายังคงใช้กันตราบทุกวันนี้ ถ้าเราลองสังเกตตอนเปิดดูอีเมลของตนเอง อาจจะพาค้นสายตาบ้างต่อสิ่งที่เรียกว่า “Spam mail” อันหมายถึงอีเมลไม่พึงประสงค์ คำนี้มีที่มาจาก “สแปม” ที่เป็นอาหารกระป๋องนั่นเอง กล่าวคือ ย้อนไปในช่วงทศวรรษ 1970 มีการจำหน่ายอาหารกระป๋องเป็นจำนวนมากจนเกินความต้องการ จึงปรากฏกระแสการเรียกสิ่งต่าง ๆ ที่มีเหลือล้นจนไม่พึงประสงค์อีกโดยใช้คำนี้ กระทั่งมาถึงยุคอินเทอร์เน็ต คำว่า “สแปม” ก็ได้ถูกนำมาใช้นิยามประเภทของอีเมลล์หลอกลวงต่าง ๆ ที่มักจะถูกล่มาหาพวกเรา

ความรู้เรื่อง "หมูแฮม" ในสังคมไทย แม้จะเริ่มตั้งต้นมาจากการเป็นอาหารของกลุ่มชนชั้นนำซึ่งรับอิทธิพลมาจากโลกตะวันตกโดยเฉพาะทวีปยุโรป แต่ก็ค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนมาเป็นอาหารที่ประชาชนทั่วไปสามารถลิ้มรสลิ้มรสชาติจนก่อเกิดเป็นวัฒนธรรมของการรับประทานอาหารเช้าที่มักจะมี "หมูแฮม" เป็นส่วนประกอบดังที่พวกเราได้พบเห็นเรื่อยมาจวบปัจจุบัน ไม่เพียงเท่านั้น การเข้ามาของอิทธิพลจากสหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 อันปรากฏในรูปแบบของ "หมูแฮม" บรรจุกระป๋อง ยังส่งผลให้ความหมายของ "หมูแฮม" มิได้ยึดโยงและจำกัดแค่เพียงการเป็นอาหารต่อไป หากกลับถูกนำไปเชื่อมโยงและขยายถึงประเด็นทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมอีกหลากหลายประการเลยทีเดียว

จึงไม่แปลกอะไร ถ้า "หมูแฮม" จะสามารถเผยให้เห็นโฉมหน้าของประวัติศาสตร์สังคมไทยได้อย่างน่าทึ่ง รวมถึงออกอรรถรสเอร็ดอร่อยทางภูมิปัญญา

ผู้เขียน

อาชญาสิทธิ์ ศรีสุวรรณ

เอกสารอ้างอิง

ประติทินบัตร แล จดหมายเหตุ เล่ม 1 เดือนตุลาคม-มีนาคม ขาดเดือน มกราคม. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ : ต้นฉบับ, 2540.

เปลี่ยน ภาสกรวงศ์, ท่านผู้หญิง. *ตำราแม่ครัวหัวป่าก์*. พิมพ์ครั้งที่ 4. นนทบุรี : ต้นฉบับ, 2557.

ยุธิษฐียร. *บุคจากอดีต*. พระนคร: โอเดียนสโตร์, 2514.

'รงค์ วงษ์สวรรค์. *บุษาคูณักเลง*. กรุงเทพฯ : มติชน, 2538.

วีระยุทธ ปีสาลี. *กรุงเทพฯ ยามราตรี*. กรุงเทพฯ: มติชน, 2557.

สยามสมัยรายสัปดาห์. ปีที่ 2 ฉบับที่ 94 (28 กุมภาพันธ์ 2492).

ปะทานุกรมการทำของหวานอย่างฝรั่งแลสยาม. แปลและเรียบเรียงโดย นักเรียนตรุณีโรงเรียนกุลสตรีวังหลัง ร.ศ.117. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: ศรีปัญญา, 2546.

DeJesus, Erin. "A Brief History of Spam, an American Meat Icon". *Eater* (July 9, 2014).

Ruth, Richard A.. "Ham and Mothers: C-Ration Revelry and Revulsion in the Vietnam War."

Journal of Military History 85 (4), 2021. pp. 1004-1028.